

Vznik samostatnej Slovenskej republiky

Zborník Matice slovenskej

V druhej polovici roku 2016 vydala Matica slovenská v Edícii – Knižnica slovenských pohľadov, zväzok č. 10, svojím obsahom zaujímavú publikáciu pod názvom „Vznik samostatnej slovenskej republiky“, pri príležitosti 20. výročia vzniku republiky. Hoci 1.1.2017 začal 25. rok samostatnej existencie Slovenskej republiky, hodno sa vrátiť k obsahu i odkazu recenzovaného diela, v ktorom sú zachytené spomienky významných predstaviteľov slovenského politického, kultúrneho, cirkevného i akademického života, ktorí sa svojou činnosťou priamo, či sprostredkovane podieľali na vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Ide o spomienky stále živé, aj keď pre mnohých ľudí už zabudnuté (či neznáme), avšak touto recenziou ich chceme priblížiť, resp. upozorniť na ne, najmä mladú generáciu, ktorá vznik Slovenska vníma neraz ako históriu, niečo, čo bolo dávno a čo so súčasnosťou už nesúvisí, hoci opak, ešte raz opak – je pravdou. Publikácia obsahuje spomienky 19 významných osobností, upozorniť chceme na niektoré z nich.

Anton Hrnko, vtedajší i súčasný poslanec parlamentu za Slovenskú národnú stranu, vo svojom príspevku spomína ako prežíval obdobie od prípravy parlamentných volieb v roku 1992 až po vyhlásenie Slovenskej republiky 1. januára 1993. Približuje hektickosť tejto doby, ktorú vnímal z pohľadu člena politickej strany majúcej vo svojom volebnom programe vytvorenie samostatného štátu Slovákov. Rôznosť názorov, miestami nervozita i možné očakávania, charakterizovali nielen slovenské politické prostredie, ale rezonovali aj pri rokovaniach politických predstaviteľov obidvoch republík spoločného štátu. Veľmi zaujímavo, priam pôvabne líči **Ivan Hudec** - vtedajší poslanec SNR, neskôr minister kultúry SR - vznik textu, ktorý sa stal preambulou slovenskej ústavy. V myšlienkovy bohatom príspevku „Cirkev a vznik Slovenskej republiky“ sa kardinál **Ján Chryzostom Korec** dotkol formovania názorov na vznik Slovenskej republiky v cirkevnom prostredí.

Marian Tkáč, v tej dobe námestník ministra financií SR, dnes predseda Matice slovenskej, spomína na „najkrajšie roky svojho života“, za ktoré považuje obdobie od decembra 1989 po vznik samostatného Slovenska“. V tom čase pertraktovanú otázku, kto na koho v spoločnom štáte Čechov a Slovákov doplácá, erudovane objasnil v tom zmysle, že je dôsledkom cenových a daňových deformácií medzi západnou a východnou časťou federácie. Jeho argumenty – ako sám hovorí – viedli Antona Hrnka k vysloveniu pamätnej vety: „Dejiny nepoznajú taký národ, ktorý by sa silou mocou držal druhého národa len preto, aby mohol naň doplácáť“. M. Tkáč zároveň podrobne popisuje vznik výzvy (iniciatívy) „61 krokov

k slovenskej identite“, ktorej bol iniciátorom. Objasňuje aj celý rad dôležitých ekonomicko-finančných otázok a problémov súvisiacich so vznikom Slovenskej republiky.

Z príspevku spisovateľa **Antona Hykisha**, svojho času nášho veľvyslanca v Kanade, považujem za potrebné uviesť jeho konštatovanie, že mierové rozdelenie ČSFR sa stalo učebnou agendou na katedrách politológie vo svete ako vzorový príklad. **Jaroslav Rezník**, ktorý sa v tej dobe stal predsedom novovytvoreného Spolku spisovateľov Slovenska (v súčasnej dobe je čestným predsedom tejto inštitúcie), hovorí o tom, ako sa otázka štátno-právneho usporiadania vzájomného vzťahu Čechov a Slovákov preniesla aj na pôdu spoločných stretnutí spisovateľov Česka, Moravy a Slovenska (a do akej miery ich ovplyvnila). Spomína i na to, ako ho prezident Michal Kováč, jeho dlhoročný priateľ, sklamal, keď v novoročnom príhovore. 1.1.1994 hovoril o revízii vládneho kabinetu, ktorý vzišiel zo slobodných volieb.

Ivan Luluha, vtedajší poslanec Federálneho zhromaždenia, osobný priateľ A. Dubčeka a jeden z významných predstaviteľov tzv. „Pražskej jari 1968“, zdôrazňuje, že vznik Slovenskej republiky nebol dielom separatistov, nestaval svoje základy na averzii voči českému národu, ani iným susedným národom, čo by sa priečilo slovenskej náture i historickému povedomiu nášho národa. Bol to výsledok prirodzenej túžby po samostatnosti zakorenený v Slovákoch už od dávnejších čias.

Objasňuje podstatu tzv. pomlčkovej vojny, ktorá vznikla po vystúpení prezidenta V. Havla na pôde Federálneho zhromaždenia, keď navrhol, aby sa ČSSR premenovala na Československú republiku a predstavil nový štátny znak, ktorý bol kombináciou českého leva, slovenského dvojkříža na troch vrcholoch, ale aj moravskej orlice. Slovenská časť poslancov vyjadrila nesúhlas s obidvomi návrhmi, osobitne mala výhrady k pomenovaniu republiky, kde sa Slováci dožadovali, aby sa používal názov z čias, keď sa rodili základy 1. ČSR, t. j. návrat k zmluvám z Clevelandu a Pittsburghu a teda k názvu, ktorý proklamovali a používali – Česko-Slovenská republika.

V tej dobe bolo už jasné, že sa blíži koniec spoločného štátu. Následné rokovania na úrovni zástupcov národných rád a vlád, nazval Luluha politickou turistikou, ktorá síce viedla k poznávaniu hradov a zámkov, či rekreačných stredísk, kde sa stretnutia konali, ale na podstate problému, t. j. ako ďalej v spoločnom štáte, nepriniesla nič nové. Stalo sa tak až po parlamentných voľbách v roku 1992, keď V. Mečiar a V. Klaus dostali od voličov mandát (aspoň sami si to tak vyložili) k hľadaniu pokojnej cesty rozdelenia čsl. federácie.

Jaroslav Chovanec, ústavný právnik a vysokoškolský profesor (v analyzovanej dobe docent) sa vo svojom príspevku zaoberá ústavnoprávnymi aspektami vzniku Slovenskej republiky a jej 20-ročným fungovaním. Postupne analyzuje pozíciu čsl. federácie v období prípravy troch ústav - národných a federálnej, zdôrazňuje (a dobovo to na rôznych úrovniach pripomínal), že presadzovanie modelu spoločnej tzv. trojjedinnej ústavy poškodzovalo

záujmy slovenského národa, ohrozovalo jeho samostatnú štátnosť a v konečnom dôsledku negatívne vplývalo aj na federatívne usporiadanie spoločného štátu, hoci nie každý to takto vnímal (hlavne časť federálnej, ale i českej politickej reprezentácie). Následne podrobne popisuje prácu na prípravách Ústavy SR, ktoré realizovala ústavná komisia pod vedením prof. Planka, ktorej bol autor členom. Zdôrazňuje rôznosť názorov vo vzťahu k obsahu ústavy i vzniku samostatnej Slovenskej republiky, prezentujúc svoje vlastné postoje k daným otázkam a problémom.

Značnú pozornosť venuje výzve (iniciatíve) „61 krokov k slovenskej identite“, ktorej bol spolutvorcom, oboznamuje čitateľa s problémami, ktoré realizácia tejto výzvy priniesla z hľadiska jej obsahu i dopadu na niektorých signátorov. V závere konštatuje, že 20-ročné fungovanie samostatnej Slovenskej republiky ukázalo na oprávnenosť jej vzniku, Slovensko preukazuje, že je demokratický a právny štát, požíva medzinárodnú úctu, je pevným členom Európskej únie i ďalších medzinárodných zoskupení.

Čo povedať na záver? Príspevky, ktoré sme v recenzii priblížili, ale aj tie, o ktorých sme nehovorili, sú individuálnym vyjadrením konkrétnych ľudí, sú ich videním a hodnotením obdobia, počas ktorého sa formoval vznik súčasnej Slovenskej republiky. Nie sú historickou pravdou, tú vystaví, či vysloví až následná doba reality každodenného života jednej, či skôr viacerých generácií. Čitateľ môže s názormi slovenských osobností obsiahnutými v recenzovanej publikácii súhlasiť, môže s nimi polemizovať, alebo ich môže odmietnuť. Mal by ich však poznať, už len preto, že je občanom (súčasníkom) existujúcej samostatnej Slovenskej republiky.

Zborník Matice slovenskej

Zostavil Jaroslav Chovanec

Vydavateľstvo Matice slovenskej, s.r.o.

Rok vydania: 2016, počet strán: 127

ISBN: 978-80-8128-173-0

Recenzent:

doc. JUDr. Mária Hencovská, CSc.

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Fakulta verejnoprávných disciplín

Popradská 66, 041 32 Košice

E-mail: maria.hencovska@upjs.sk